

23 | Környezeti nevelés civil szervezetek rendezvényein

SZITTA EMESE

ÖSSZEFOGLALÁS

A napjainkban a környezeti nevelésben oly fontos szerepet betöltő civil szervezetek sokszínű rendezvényei és programjai kiváló lehetőséget nyújtanak a tanórán kívüli, terepi tapasztalatok és ismeretek elsajátítására. A '90-es évek környékén megalakult országos jelentőségű, kimondottan a környezeti neveléssel foglalkozó szervezetek úttörő szerepet töltenek be ezen a téren. Sokszínű rendezvényeik és programjaik kiváló lehetőséget nyújtanak az iskolai oktatás mellett a terepen elnyerhető tapasztalatok és széleskörű ismeretek elsajátítására. Az országos szinten-, sokszor ernyőszervezetként működő, környezeti neveléssel foglalkozó szervezetek mellett igen jelentős a helyi viszonyokat és adottságokat jól ismerő helyi és regionális hatáskörű, környezet- és természetvédelemmel foglalkozó civil szervezetek nevelő és tudatformáló tevékenysége. Az ilyen szervezetek működését, lehetőségeit az egri székhelyű Kaptárkő Természetvédelmi- és Kulturális Egyesület példáján keresztül mutatjuk be.

1. BEVEZETÉS

A környezeti nevelés mai helyzetéről elmondható, hogy a magyar iskolák 100%-át érinti, törvénybe foglalt kötelezettségek miatt. E kijelentésből kiindulva azt gondolhatnánk, hogy a tanórán kívüli szemléletformálásra, a természet szeretetét és a környezetünk iránti felelősségérzetet kialakító élmények biztosítására már nincs is szükség. A gyakorlatban azonban ez másképpen nyilvánul meg. A Nemzeti Alaptantervben leírt elvárásokra az iskolák különböző mértékű hangsúlyt helyeznek, ezért a diákok más-más szinten részesülnek környezeti nevelésben.

Emellett elmondható, hogy ebben a témában nem létezik az „elégség” állapota. A tudatformáló, környezettudatos életmódot segítő, gyakorlati környezet-, illetve természetvédelmi célokat közösen megvalósító rendezvényekből sosem elég! Az iskolában viszont több más esetleges hiányosság mellett fennáll az idő és az anyagi keret hiánya. A civilek tevékenységét is megnehezíti e két faktor, azonban az önkéntesség és a pályázati források mindkét

tényező kiküszöbölésére – ha részlegesen is, de – megoldást jelentenek. Az önkéntes alapon folytatott munkáért nem jár fizetés, és az időnket is önkéntesen áldozzuk fel a kitűzött cél érdekében. Az eszközök, felszerelések, helyszínbérlések díjai és az egyéb, sokszor jelentős nagyságú költségek többnyire pályázati keretből valósulnak meg.

A környezet- és természetvédelemmel (is) foglalkozó civil szervezetek rendezvényeinek palettája rendkívül sokszínű (VICTOR, A., 2009). Számos problématerületet érintő (fenn tarthatóság, természeti- és kultúrtörténeti értékek védelme, zaj-, levegő-, vízügyi problémák orvoslása, kulturális örökségünk megóvása, helyi termékek, energiatakarékosság) sokrétű és sokszintű programkínálattal várják az érdeklődőket. Iskolán kívüli oktatási infrastruktúra fejlesztésére, úgymint nemzeti parki oktató- és látogatóközpontok építésére, erdei iskolák nem szállásbővítési jellegű fejlesztésére, tanösvények, munkafüzetek, oktató CD-k, feladatlapok, múzeum- és zoopedagógiát lehetővé tevő eszközök fejlesztésére nagy mennyiségű célzott és pályázati forrás állt rendelkezésre az elmúlt években (VÁSÁRHELYI, J., 2010).

A felsoroltak mellett nem utolsósorban megjegyzendő, hogy a környezeti nevelést megvalósító rendezvények közel sem csak a diákokat célozzák. Ebben a témában minden célcsoport érinthető. A diákok mellett más civil szervezetek tagjai, hivatásos környezet- és természetvédők, családok, cégek, vagy az óvódás korosztály ugyanúgy ki kell, hogy vegye a részét a fentebb is említett felelősségből. Minden ember más, így a környezettudatosságra való fogékonyságunkban is különbözünk. Adott rendezvény lehet számunkra mindennapi cselekedeteink közös gyakorlata, lehet valami új kipróbálása, tanulás, valaminek a tökéletesítése, de semmiképp sem haszontalan időtöltés. Az erre fordított idő és energia a szervező és a résztvevő számára egyaránt magában rejtje a jótett lehetőségét.

Ebben a fejezetben nincsenek képek, de a kötet más helyén látható színes melléklet számos felvétele illusztrálja az itt leírtakat.

2. ORSZÁGOS CIVIL SZERVEZETEK A KÖRNYEZETI NEVELÉSBEN

A magyarországi, környezeti nevelést is megvalósító civil szervezetek száma a rendszerváltozást követően, a '90-es évek elején kezdett el gyors ütemben növekedni. 1998-tól a nonprofit szervezetek számának addigi gyors növekedése lelassult, és komoly változás következett be elfogadottságukban és érdekérvényesítési lehetőségeikben (Havas, P. és Varga, A., 2009). A legkiemelkedőbb, kifejezetten környezeti nevelési szervezetek a következők (zárójelben az alapítás éve szerepel)

- Környezet- és Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetsége (1983)
- Természet- és Környezetvédő Tanárok Egyesülete (1991)
- Magyar Környezeti Nevelési Egyesület (1992)
- Körlánc Országos Egyesület (1992)
- Erdei Iskola Egyesület (1991)
- Zöld Szív Ifjúsági Természetvédő Mozgalom (1989) (KÁRÁSZ, I., 2007)

Az imént felsorolt és más hasonló célokkal és profillal rendelkező szervezetek főbb tevékenységeit tekintve több közös pontot is felfedezhetünk. Lényeges elemnek tekinthető az információáramoltatás, amit internetes hírleveleken, saját honlapon, találkozókön, konferenciákon keresztül valósítanak meg. Pedagógus továbbképzéseket-, ismeretterjesztő előadásokat-, előadássorozatok szervezését, tananyagfejlesztést és terepi foglalkozásokat szerveznek és bonyolítanak le (MESTER, Zs., 1999).

Fontos megjegyeznünk, hogy az említett szervezetek mellett más, környezet- és természetvédelemmel általánosságban- vagy annak külön szakterületével foglalkozó országos szervezetek is végeznek jelentős környezeti nevelési munkát. Pótolhatatlanságuk sok eset-

ben éppen az egyediségükből, vagy az adott régióban betöltött esszenciális szerepükből adódik. Ilyenek többek között a Környezetvédelmi Tanácsadó Irodák (KÖT) hálózat tagjaként is tevékenykedő Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME), a Hulladék Munkaszövetség (HUMUSZ), a Levegő Munkacsoport, vagy a Csemete Természet- és Környezetvédelmi Egyesület, E-misszió Természet- és Környezetvédelmi Egyesület, Nimfea Természetvédelmi Egyesület, vagy az Ökológiai Intézet a Fenntartható Fejlődésért Alapítvány. Kiemelt tevékenységeik a következők:

- Oktatóközpont működtetése.
- Erdei iskola működtetése, programszolgáltatás.
- Táborok, kirándulások szervezése.
- Kiadványok szerkesztése (ismeretterjesztő, tájékoztató, módszertani), terjesztése (más szervezetek kiadványai, térképek, adott projekthez kapcsolódó kiadványok).
- Tudományos kutatás, projekt módszer keretében.
- Speciális programok (hulladékgyűjtés, kiállítás szervezés, kreatív foglalkoztató jellegű pályázatok kihirdetése, stb.).
- Közösségi rendezvényeken való részvétel és programszolgáltatás.
- Versenyek, vetélkedők szervezése, lebonyolítása.
- Tanösvények építése, karbantartása.
- Nemzetközi kapcsolatok keresése, ápolása, csereprogramok.
- Környezetvédelmi Tanácsadó Irodák (KÖT) hálózat – könyvtárak, foglalkozások, előadások.

A felsorolt tevékenységek többsége anyagi és szakmai feltételeket von maga után. A zöld civil szervezeteknél szakembereket is találunk, pedagógusokat, hivatásos környezet- és természetvédőket, akik a különböző programok koordinációjában és megvalósításában is fontos szerepet játszanak.

Az anyagi háttér változó mértékben van jelen a különböző projektekhez kapcsolódó, vagy teljesen különálló rendezvények tekintetében. Fő finanszírozást a hazai, az Unió vagy más szervezetek által kiírt pályázatok, illetve alapok jelentik. Ezek közül a legfontosabbak a Nemzeti Civil Alapprogram-, a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség Új Széchenyi Terv-, a Vidékfejlesztési Minisztérium Zöld Forrás-, valamint a Norvég és a Svájci Civil Támogatási Alap pályázatai. Az Európai Unióhoz való csatlakozás óta országosan növekedett az igény a komplexitásra a környezeti nevelési programok és a képzés tekintetében. Ez magával vonja a központosulás szükségességét lokális, regionális, illetve országos szinten is, továbbá a civil szektor és az oktatási intézmények szorosabb együttműködését, adott projektek közös megvalósítását.

3. KÖRNYEZETI NEVELÉS EGY EGRI CIVIL SZERVEZETBEN

A *Kaptárkő Természetvédelmi és Kulturális Egyesület* (továbbiakban KTKE) 2003. június 21-én alakult Egerben. Alapításakor elsődleges célként a bükkaljai kaptárkövek védelmét, invazív fajoktól való mentesítését, rehabilitációját és bemutatását tűztük ki célul. Fontosnak tartjuk, és sokat teszünk azért, hogy ezek az egyedi és különleges formájú sziklaalakzatok megőrződjenek az elkövetkező nemzedékeknek.

Alakulásunk óta tevékenységi körünk jelentősen bővült, így ma már a kaptárkövek megőrzése mellett egyéb élettelen-, valamint élő természeti értékek és kulturális örökségünk védelmével, az ehhez kapcsolódó tudományos tevékenységgel, ismeretterjesztéssel, környezettudatos neveléssel, információnyújtással, a fenntartható fejlődés gyakorlatának népszerűsítésével és a régióban található hátrányos helyzetű térségek alternatív fejlesztési lehetőségeinek felkutatásával is foglalkozunk.

Egyesületünk berkein belül az általunk szervezett és lebonyolított programok és rendezvények számos érdeklődőt és önkéntest vonzanak nemcsak Egerben, hanem a környező településeken is. Az Egyesület tevékenységei igen sokrétűek, számos szakterületet érintünk és minden korosztály számára nyújtunk befogadható információkat, tanulási lehetőséget.

A programjaink jórészt pályázati kereteből és tagjaink önkéntes munkájának köszönhetően valósulnak meg, de a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság és a programjainkkal érintett települési önkormányzatok támogatását is élvezzük.

Tevékenységeinket stratégiai tervezések alapján két nagy csoportba soroltuk, külön választva a környezet- és természetvédelmet, valamint a környezeti nevelés megvalósítását célzó akciókat.

1. Élő és élettelen természeti értékek és kulturális örökségünk védelme
  - Bükkaljai Kő-út
  - Civilek a helyi jelentőségű természeti értékekért
2. Ismeretterjesztés, környezeti nevelés, információnyújtás, a fenntartható fejlődés gyakorlatának népszerűsítése
  - Önkéntesek a természet védelméért
  - Ismeretterjesztő rendezvények
  - Erdei iskola programszolgáltatás
  - Ismeretterjesztő túrák
  - Vizeink élővilága – kutatás és oktatás

A téma szempontjából a következő programjainkat emelném ki, példákkal színesítve:

Önkéntesek a természet védelméért

Programunk fő célja a munkálatok megvalósulásán túl az önkéntes természet- és környezetvédelmi tevékenységre történő ösztönzés, ezáltal a helyi közösségek és általában a fiatalabb korosztály környezettudatosságra és szociális érzékenységre való nevelése. A gyakorlati természetvédelemben számos lehetőség nyílik a tenni akarók számára, amennyiben hasznos, ugyanakkor élvezetes elfoglaltságot keresnek, amiből tanulni, tapasztalatot szerezni is lehet. A problémák megoldása „kicsiben” sokszor az összefogáson, akaratlan, felelősségérzetten is múlhat, hiszen megfelelő szakmai irányítás alatt akár néhány lelkes ember is sokat segíthet. Kiemelt jelentőségű rendezvények és akciók:

Akácmentesítő akciók a kaptárköveknél (1999 óta)

Több mint 10 éve folyik a bükkaljai kaptárkövek invazív fajoktól való mentesítése, rehabilitációja. 2003 óta (illetve elődszervezetünk által 1999 óta) több akácmentesítő programot végeztünk a bükkaljai sziklacsoporthoz tartozó területén, általában pályázati támogatásból, önkéntesek segítségével. Munkánk eredményeképpen visszaszorultak az agresszívan terjedő növények, így a fehér akác (*Robinia pseudoacacia*), a bálványfa (*Ailanthus altissima*) és a vadszedér (*Rubus fruticosus*), megindult az őshonos fajok (pl. tölgy, juhar, gyümölcsfák) visszatelepedése. A területek élőhelyi értékének növelésén túl ezzel a jelentősebb sziklacsoporthoz megközelíthetővé, láthatóvá, s ezzel bemutathatóvá, illetve megismerhetővé tettük.

Az akcióban résztvevő önkéntesek az invazív fajokat és azok hatását is megismerhették, mindemellett a kaptárkövekről is tanulhattak földtani és kulturális vonatkozásban egyaránt. Egy ilyen, gyakorlati természetvédelmi jellegű program jó alkalmat nyújt a résztvevőknek arra, hogy átlássák a természetvédelmi kezelést, a folyamatosság, a monitorozás elengedhetetlenségét, ezek hiányának negatív következményeit, valamint azt, hogy a megelőzés többnyire gazdaságosabb, mint a helyreállítás.

Tanösvény karbantartások (2003 óta)

Mottónk szerint: „a természetet megismerni nem az iskolapadban, hanem kint, az élő természetben lehet igazán”. Ennek kétségkívül a legjobb „eszközei” a tanösvények, amelyek nemcsak hasznos információkat közölnek az odalátogatókkal, hanem biztosítják a természet adta szabadságérzetet és az önálló felfedezés örömét is. Ennek jegyében egyesületünk kezdeti lépésekként önkéntesei segítségével részt vett a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság által létesített Ilona-völgyi, Bél-kői és Felsőtárkányi tanösvények nyomvonalának kijelölésében és kialakításában. A későbbiekben önálló pályázati programok keretében kerültek megvalósításra elképzeléseink. Így pályázati forrásából, de továbbra is önkéntesek bevonásával megvalósítottuk a Szarvaskői Geológiai Tanösvény felújítását, a Szomolyai Kaptárkövek Természetvédelmi Területen létesítendő kaptárkő tanösvény kiépítését és Demjén Község Önkormányzatával közösen a Demjéni kőfaragó mesterség tradícióit bemutató tanösvény kialakítását. A Norvég Civil Támogatási Alap kulturális örökségvédelem kategóriájában nyertes és támogatott pályázatunk keretében Bükkaljai Kő-út néven létrehoztunk egy tematikus utat, mely a térség tradicionális kőművelését, kultúrtörténeti és természeti értékeit mutatja be Siroktól Kácsig. Egyesületünk 2003-as alakulása óta védnökségi és fenntartási feladatokat lát el a Szarvaskői Geológiai Tanösvény felett. 2006-óta a Szomolyai Kaptárkő Tanösvény felett is, illetve 2011-óta az elhanyagolt cserépfalui Ördögtorony Tanösvényt is szárnyaink alá vettük.

A tanösvények karbantartása a jelzések, a nyomvonal, illetve a kiegészítő berendezések (táblák, asztalok, padok, útjelzők) évi legalább 1 alkalommal, helyi és saját önkénteseink segítségével történő szükség szerinti felújítását és gondozását jelenti. A munkálatok elsődleges célja az önkéntes természetvédelmi tevékenységre történő ösztönzés, de ne feledjük, hogy a résztvevők eközben megismerik a tanösvényt és annak a környezeti nevelésben betöltött szerepét, fontosságát.

Bükki alpesi gőte élőhelyek felmérése és karbantartása (2009-2010)

A pályázati támogatásból megvalósuló programba Egyesületünk önkéntesei, többek között az Eszterházy Károly Főiskola hallgatói is bekapcsolódtak. Az alpesi gőte bükki állományának védelme érdekében, a fajra vonatkozó gyakorlati természetvédelmi munkálatok hatékony teljesítéséhez első lépéseként a már ismert (Bükki Nemzeti Park Igazgatóságának dolgozói által regisztrált) és a potenciális szaporodóhelyek felmérését végeztük el. A következő időszakban, tavasszal és nyáron leellenőriztük az ismert élőhelyeket, és rögzítettük az újabb előfordulási adatokat. Térinformatikai adatbázist hozunk létre a számon tartott szaporodóhelyekről, melyben feltűntettük a védelem szempontjából lényegesnek tartott adatokat. Az ökológiai veszélyeztető tényezők kiküszöbölése érdekében a nagyobb, veszélyeztetett foltokat több, kisebb alternatív élőhellyel váltottuk ki, az antropogén hatások által veszélyeztetettek helyett pedig új szaporodóhelyeket hozunk létre, melyeket rendszeresen monitorozunk önkéntesek segítségével.

A program által a résztvevők rendkívüli tudásra tettek szert. Alapvető fontosságú volt, hogy megtanulják felismerni a fajt lárva- és kifejlett korban. Erre lehetőséget nyújtott a szakértővel való terepbejárás, valamint tagtársunk által szerkesztett határozó tábla, mely terepi használatra is alkalmas. Ezáltal nemcsak az alpesi gőte, hanem más kételtűek ismerete is lehetővé vált.

E rejtett életet élő, speciális élőhely-igényekkel rendelkező faj ökológiájának és védelmi problémáinak megismerésén túl az aktív tagok általános ismereteket is elsajátítottak a fajvédelmi programokról, a nemzeti parkok munkájáról, a biodiverzitás megőrzésének fontosságáról és nehézségeiről. A résztvevők számára az eredmények által világossá vált az önkéntes munka fontossága és a természetben eltöltött idő hasznosításának lehetőségei.

Hulladékmentesítési akciók (2010-től)

Az akciók célja a védett területeken lerakott, vagy otthagyt hulladék-, illetve a fokozottan sérülékeny életközösségeket, élőhelyeket veszélyeztető hulladékok felszámolása, ezzel együtt figyelemfelhívás a problémára. Ennek keretében 2010 májusában Egyesületünk is csatlakozott a Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet és a Tv Eger közös szervezésében „Tisztán szeretem” címmel megrendezett rendhagyó akcióhoz, amelynek célja az Eger-patak medrének és a patak környékének takarítása volt. Az akció igen nagyszámú önkéntest mozgósított (150 fő) és az ősszel irányításunkkal megrendezett újabb akció az esős idő ellenére is 70 fővel ismét sikeres volt. Az pataktakarítások 2011-ben is két alkalommal kerültek megrendezésre, és mindkét alkalommal 100 fő feletti érdeklődőt vonzottak. Az akcióban való részvételén kívül az önkéntesek Egyesületünk sátránál megismerkedhettek az Eger-patak élővilágával, és megvizsgálhatták, kézbe foghatták a patakban élő gerinctelen állatokat, rákokat, rovarlárvákat, csigákat és más, sokak számára ismeretlen élőlényeket. További ismeretterjesztéssel egybekötött hulladékmentesítési akciókat tartottunk még az egri Nagy-Egedi Tanösvényen, a szilvásvárad Milleniumi Tanösvényen és egy nyertes pályázatnak köszönhetően 2012-ben a Mész-hegy–Nyerges-tető helyi jelentőségű védett természeti területen is megvalósíthattunk hasonló programot Ezek az akciók lényeges tényezőkben különböznek a pataktakarítástól. A tanösvényeken nem létesítünk központi helyszínt, tehát csak olyan eszközöket használhatunk oktatási célra, melyet egész nap magunkkal hordhatunk, vagy több példányban kioszthatunk, ilyenek a kisméretű határozótáblák, határozókönyvek, esetleg munkafüzetek, de többnyire az eszközt maga a természet adja számunkra. Növények élő példányai, lehullott termések, élőben megfigyelhető állatok által szemléltethetünk (BENKŐ, Gy. és mtsai., 1993.). Az érdeklődők bármikor feltehetik kérdéseiket, illetve fontos szerepet kap a frontális munka, ami a nevelő részéről felkészültséget, komoly háttértudást és jó pedagógiai készséget igényel.

Az Egeri Zöld Kör előadásai (2010-től)

2010 elején alakult meg az Egeri Zöld Kör. Célja az egri környezet- és természetvédelmi és kulturális civil szervezetek, valamint a városban élő környezet-, természet- és kulturális örökségvédelemmel foglalkozó (szak)emberek összefogása a városért. Az összefogás keretében Gondolatok Egerért címmel előadássorozatot indítottunk útjára 2010. március 10-én, valamint az előadások témáihoz kapcsolódóan lakossági tájékoztatást végzünk az egri „tömegrendezvényeken”. Programjaink fő célja a figyelemfelhívás a környezettudatos életmód, a környezetvédelem és a hagyományőrzés fontosságára, továbbá a helyi lakosság bevonása városunk védelmébe, kulturális körforgásába, a helyi problémák megoldásába. Az előadások célja továbbá az ismeretterjesztés és az eszmecsere a témák szakembereivel. Előadásaink minden egri, valamint Eger környéki lakosnak és a tanulmányaikat itt végző diákoknak szólnak, hiszen Eger életében mind fontos szerepet töltenek be. Az indulás óta eltelt másfél évben közel 10 előadást és ismeretterjesztő rendezvényt tartottunk.

Az Energia Klub országos Lakcímke kampánya

A KTKÉ 2009-ben csatlakozott az Energia Klub által indított országos Lakcímke kampányhoz. A kampány célkitűzése, hogy elősegítse az épületenergetikai tanúsítvány bevezetését, pozitív fogadtatását. Az Energia Klub 11 civil szervezet közreműködésével az ország 44 településén 65 tájékoztató rendezvényt tartott. A programot a fentiek mellett a megújult Lakcímke honlap, a több mint 100 oldalas ingyenes „Lakcímke” kiadvány, valamint számos média-megjelenés is segítette.

Lakossági tájokoztatás városi rendezvények

Egyesületünk alakulása óta részt vesz mind a természet- és környezetvédelmi jeles napokhoz (Föld Napja, Eger Ünnepe, Mobilitási Hét, Önkéntesség Napja) kötődő, mind a város által szervezett egyéb rendezvényeken, ahol sátrunknál az érdeklődők részére ingyenes tájékoztatást és tanácsadást nyújtunk energiahatékonysági, környezet- és természetvédelmi kérdésekben, továbbá ingyenes tájékoztató füzetekhez és kiadványokhoz juthatnak hozzá. A fentiekén túl a gyerekeket játékos feladatokkal és érdekes bemutatókkal várjuk.

Országos kiállítások

A hazai nevelési és oktatási intézmények pedagógiai programjainak kötelező elemévé vált a Nemzeti Alaptantervben meghatározott környezeti nevelés, melynek feladata a gyermekek környezettudatos magatartásformáinak kialakítása. A *Hulladékból Termék kiállítás* ezen célkitűzések elérésében kívánja segíteni az oktatási és nevelési intézmények pedagógusait azáltal, hogy bemutatja a környezetvédelem egy aktív módja, a szelektív hulladékgyűjtés és az általa lehetővé váló hulladék újrahasznosítás folyamatát, lehetőségeit és sokrétűségét.

A *Hulladékból Termék kiállítás* 90 hazai hulladékfeldolgozó és hasznosító vállalat szelektív gyűjtött, majd újrahasznosított hulladékból készített termékeiből áll, és célja az, hogy interaktív módon, kézzel foghatóan mutassa be a gyermekeknek azt az egyszerű összefüggést, hogy a hulladék, amely különben környezetünket szennyezné, szelektív gyűjtve érték, újrahasznosítás után pedig újra kényelmünket szolgálhatja, így pedig védi és óvja a környezetet.

Az ÖKO-Pack Kht., a Környezetvédelmi Szolgáltatók és Gyártók Szövetsége, a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, valamint a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium fővénkötségével létrehozott *Hulladékból Termék kiállítás* 2009-es egri lebonyolítására Egyesületünket kérték fel. Ez nem csak a szervezésbeli segítséget jelentett, hanem a naponta beérkező több tucat csoport tárlatvezetését is.

Egyesületünk a nem csak a *Hulladékból termék kiállítás* lebonyolítására kapott felkérést; az ÖKO-Pack Nonprofit Kft. szervezésében létrejött és a Zöld Fiatalok és a Cellux Csoport kreatív ötletei alapján megvalósításra került „*Tükörben a Világ*” kiállítás 2011-es egri állomásán szintén mi nyújtottuk a tárlatvezetői segítséget. A kiállítás célja, hogy rámutasson a fogyasztói szokásokra, és felhívja a figyelmet az ezekben rejlő veszélyforrásokra. A „*Tükörben a Világ*” egy színes, kacskaringós vízió számtalan installációval és játékkal, melynek célja a fenntartható fejlődés ösvényének felkutatása, vagyis az emberiség jelen szükségleteinek kielégítése, ugyanakkor a környezet és a természeti erőforrások megőrzése a jövő generációk számára. A látogatók számos környezettudatos viselkedési formával – mint például a komposztálás, a tudatos vásárlás vagy a szelektív hulladékgyűjtés – találkoznak a tárlat során, amelyekből kiválaszthatják, melyek követését tudják vállalni a jövőben környezetük védelme érdekében.

Ismeretterjesztő terepi modulok

Tevékenységeink között alakulása óta fontos helyet foglalnak el a környezeti nevelési programok. Ezek között előkelő helyet foglal el az erdei iskola programszolgáltatás. Moduljainkat főként általános iskoláknak és középiskoláknak ajánljuk, de igény szerint felsőoktatási intézmények hallgatói és más érdeklődők számára is szervezünk előadásokat és túrákat, ismeretterjesztő kirándulásokat.

Választható moduljaink:

- ismeretterjesztő túrák a környék természeti és kultúrtörténeti értékeihez;
- környezet- és természetvédelem;
- tájékozódás, térképismeretek;
- éjszakai túra;
- vízbiológiai ismeretek;

- rovarok világa;
- vadbiológiai ismeretek;
- éjjeli lepkevadászlat;
- földtani ismeretek, geológia;
- gyógynövények, erdei táplálékok;
- íjászat;
- kézműves foglalkozás.

Fő partnerünk a Nagyvisnyó határában fekvő Tiszafüredi Ifjúsági Tábor és a novaji Jurtábor, ahol a vendégek eredeti mongol jurtákban laknak, ami már önmagában nem megszokott közelséget jelent a természethez. Az átadott ismeretanyag a helyszíneket körülvevő környezettől függően változik. Tapasztalataink szerint nagyon lényeges a tartós együttműködés. Partnereink pontosan ismerik szolgáltatásainkat, hitelesen tudják ajánlani a lehetséges programokat, segítségünkre vannak a felszerelések, megfelelő körülmények biztosításában. Ez a kifejezetten környezeti nevelést célzó munka az oktató, illetve programszolgáltató számára rendkívüli feltöltődést, sikerélményt, kreatív feladatot, motivációt jelent más jellegű környezeti neveléssel kapcsolatos munkák elhivatott elvégzésére. Minden korosztály és minden előforduló szociális réteg gyermeke hálás diákként, közönségként, játszótársként és partnerként vesz részt a programokon.

Vizeink élővilága

Egyesületünk 2009 óta foglalkozik az Eger-patak élővilágának felmérésével és oktatásával. A gyerekek természetes érdeklődést mutatnak a víz iránt, a terepi foglalkozásokon aktívan, lelkesen vesznek részt. Ezen okokból kifolyólag az erdei iskola modulokból kiemelkedett ez a témakör, így az ismeretterjesztés eszközeire is nagy hangsúly helyeződik. Bármely iskolás korosztály által könnyen használható szemléltetőanyagot dolgoztunk ki, melynek tartalmát, formáját folyamatosan fejlesztjük. További munkákat tervezünk és kezdeményezünk felszíni vízfolyásaink élővilágának oktatásával és védelmével kapcsolatban, melyhez jó alapot nyújt az Eger-patakon szerzett tapasztalat. Vizeink sérülékeny rendszerként működnek, melyeket többnyire az ember zavar meg, erre szeretnénk felhívni a figyelmet, kialakítani a gyerekekben egy egészséges szemléletet, illetve konkrét természetvédelmi intézkedéseket végezni.

Faunisztikai mintavételezés az Eger-patakon (2009-től)

Egy városi pályázathoz kapcsolódóan már 2009 nyarán elkezdődött a terepmunka. Ekkor a felszerelésben még hiányosságaink voltak, ennek ellenére az Egerhez tartozó szakasz vízi makroszkopikus gerinctelen faunájára vonatkozólag már ekkor elkezdődött az adatgyűjtés.

A vízi makrogerinctelen faunának kiemelt szerepe van egy adott víztér ökológiai állapotának meghatározásában, illetve érzékeny indikátorai lehetnek az antropogén zavaró hatásoknak. Az Eger-patak különböző szakaszain az emberi beavatkozások mértéke és jellege igen eltérő. A vízi makroszkopikus gerinctelenek mellett a mintavételi pontokon előforduló gerinces fauna fajösszetételét is meghatároztuk. Az általunk kiválasztott öt mintavételi pont eltérő ökológiai spektrumú élőhelyeket foglal magába, melynek köszönhetően az azóta folyamatosan bővített fajlistában egymástól teljesen eltérő ökológiai igényű fajok is előfordulnak.

Az eredmények alapján az oktatásban használatos BISEL vízminősítést végeztük el érdeklődő tagjainkkal, akik főként az Eszterházy Károly Főiskola környezettan szakos hallgatói közül kerültek ki. A vízfolyás összes vizsgált szakaszán lehetőség nyílik erre a minősítésre akár terepi körülmények között is, ezáltal fel tudjuk hívni a figyelmet a szakaszok közötti különbségekre, valamint lehetőség nyílik a különbségek okainak feltárására.

Több főiskolai hallgatót az előzetes kutatásokba is sikerült bevonni, ezáltal kutatástervezést, terepi munkamódszereket és adminisztratív módszereket is elsajátítottak. A kutatómunka jó alapot nyújtott az Eger-patakról szóló ismeretterjesztő füzet és az oktató táblák (8. kép) elkészítéséhez. Azóta ezek segítségével valósítjuk meg a környezeti nevelést, és szemléltetünk még hatékonyabban, még egyedibb módon vízbiológiai oktatásaink során.

4. KITEKINTÉS

Tapasztalataink szerint a törvényi szabályozás változása (2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról), továbbá a hazai pályázati források csökkenése miatt a civil szektor 2012-ben jelentős átalakulás és stratégiai váltás előtt áll. Minden szervezetnek szükséges a pályázati forrásokon kívül más bevételi alternatívákra is támaszkodni és fejleszteni a szervezet szolgáltatásait, melyek meg kell, hogy feleljenek a piac elvárásainak, hogy igény legyen rájuk, és ezáltal eladhatóak legyenek. Ez a bevételi forrás kell, hogy alapot nyújtson az alapvető működési feltételeknek.

A Kaptárkő Természetvédelmi és Kulturális Egyesület stratégiai tervében is kiemelkedő helyet tölt be az imént felsorolt programok és szolgáltatások fejlesztése. Lényegesnek tartjuk, hogy önkéntes bázisunkat növeljük, az Egyesület tevékenységei által érintett szakterületeknek megfelelő szakos főiskolai hallgatókat, szakembereket, minden korcsoportba tartozó tagokat toborozzunk, hogy ezáltal minden korosztály elérhetővé, mozgósíthatóvá váljon.

IRODALOM

BENKŐ GY., B. GELLÉR Z., CSONKA CS.-NÉ, DÖRY I., ETLERNÉ NAGY E., FÉSŰ J. GY. HORTOBÁGYI K., SZALAY-MARZSÓ L.-NÉ, VAJDOVICHNÉ VISY E., VALKÓ L., VARGA E. (1993): *Environmental Education and Training in Hungary*. Hungarian Ministry for Environment and Regional Policy, Budapest.

HAVAS, P., VARGA, A. (2009): *A környezeti neveléstől a fenntarthatóság pedagógiai gyakorlata felé*. <http://www.ofi.hu/tudastar/gyakorlatkozelben/havas-peter-varga-attila>

KÁRÁSZ, I. (2007, szerk.): *A fenntarthatóságra oktatás-nevelés gyakorlata – egri példák*. Tűzliliom Egyesület, Eger.

MESTER, Zs. (1999): *A környezetvédő társadalmi szervezetek szerepe és tevékenysége a tanórán és iskolán kívüli környezeti nevelésben – Szakdolgozat*. Eszterházy Károly Főiskola Környezettudományi Tanszék, Eger.

VÁSÁRHELYI J. (2010, szerk.): *Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia Alapvetés 2010*. Magyar Környezeti Nevelési Egyesület, Budapest.

VICTOR, A. (2009): *A Magyar Környezeti Nevelési Egyesület szerepe a hazai környezeti nevelés fejlesztésében*. <http://www.ofi.hu/tudastar/gyakorlatkozelben/magyar-kornyezeti>